

ADVOKATSAMARBEIDET

SJØDIN MELING & CO

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep.
0030 OSLO

Vår ref: 21292
Deres ref:
Ansvarlig advokat: Arvid Sjødin

UTTAELSE TIL EVALUERING AV GJEN- OPPTAKELSESKOMMISJONEN

(1)

Det har lenge vært bebudet en evaluering av Gjenopptakelseskommisjonens arbeid.

Jeg ønsker å knytte noen kommentarer til det og forklare hvordan jeg har opplevd dette de siste seks år.

(2)

Straffeprosesslovens § 391 er vilkårene til stede for gjenåpning av en dom dersom det fremskaffes en ny omstendighet som «*som synes egnet til å føre til frifinnelse.*»

Nye bevis er f.eks. nye vitneforklaringer eller nye tekniske funn som støtter siktedes forklaring. I tillegg til nye forklaringer eller realbevis (dokumenter, tekniske funn o.l.) kan også nye analyser eller bearbeidinger av allerede foreliggende bevis etter omstendighetene gi grunnlag for gjenåpning etter § 391 nr. 3, i hvert fall når det er tale om sakkyndig analyse/bearbeidelse. I Rt. 1994 s. 1149 uttales «*At nye sakkyndige erklæringer kan danne grunnlag for gjenopptakelse selv om de ikke bygger på nytt materiale, er ikke tvilsomt og heller ikke bestridt av påtalemyndigheten.*»

Nye analyser av «*gamle*» bevis som ikke kvalifiserer som ny omstendighet eller nytt bevis etter § 391 nr. 3 kan etter omstendighetene gi grunnlag for gjenåpning etter § 392 annet ledd, se notene til denne.

Stavanger 26. juni 2014

STAVANGER

Besøksadr: St. Olavsgt. 13, 4005 Stavanger
Postadr: Postboks 860 Sentrum, 4004 Stavanger

Telefon: 51 84 20 60
Telefaks: 51 84 20 61
Vakttef: 48 15 11 76
E-post: post@smco.no
Org.nr: 985 815 143 MVA
Driftskonto: 8160.10.89394
Klientkonto: 8160.10.95599

Advokatfirma Sjødin & Co. DA

Partnere advokater:

Adv. Arvid Sjødin
Adv. Erling Kjærmann
Adv. Tore H. Høyer (M)*
Adv. Svein Kjetil Svendsen (M)*

Fast ansatt advokat:

Adv. Christian Faye Ree
Adv. Kim André Svenheim
Adv. Kari Nessa Nordtun

Fullmektiger:

Adv.flm. Mona Danielsen
Adv.flm. Derya Incedursun

Advokatassistent DNA Mona Hellevik
Advokatsekretær Hege Walbækken

Regnskapsansvarlig Anne Wenche Sele

*(M) Godkjent advokatmegler

OSLO

Faks: 2101 4177
Besøksadr: Kristian Augustsgt. 14, Oslo
Postadr: Pb 6895 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Advokatfirmaet Meling AS

Advokat Brynjar N. Meling
Telefon: 4789 3220
E-post: bnm@smco.no

Advokatfirma Nohlin

Advokat Olle Nohlin
Telefon: 9063 9659
E-post: on@smco.no

Advokatfirma Philipson

Advokat Bjørn Philipson
Telefon: 9577 7538
E-post: bp@smco.no

(3)

Etter seks år med gjenopptakelseskommisjonen kan det se ut til at loven ikke blir anvendt slik den tradisjonelt er blitt oppfattet, noe jeg vil vise til nedenfor.

Men det er ikke bare lovens vilkår som blir anvendt feil. Gjenopptakelseskommissjonens fundament er at den er bygget ved lov og har eget kapittel i straffeprosessloven. Imidlertid fremstår det som åpenbart at kommisjonen verken har økonomiske eller praktiske ressurser til å kunne foreta en gjenopptakelse ut fra den forutsetning som synes lagt til grunn i straffeprosesslovens regler.

(4)

Det er i Viggo Kristiansen sin sak levert inn den femte gjenopptakelsesbegjæring. Han ble uriktig dømt for dobbeltdrap 2002 i den såkalte Banehei-saken. Advokat Sigurd J. Klomsæt begynte på saken i 2008. Jeg kom med etter en stund og bidro ved gjenopptakelsessaken.

Da advokat Sigurd J. Klomsæt mistet bevillingen ble jeg sittende alene med jobben. Den pågår enda som følge av feil lovanvendelses og saksbehandlingsfeil i Gjenopptakelseskommissjonen.

(5)

Baneheia-saken er en voldtekts- og drapssak i Norge. 19. mai 2000 ble Lena Sløgedal Paulsen (født 14. mai 1990 – 10 år) og Stine Sofie Sørstrønen (født 10. mai 1992 – 8 år) voldtatt, knivstukket og drept i Baneheia i Kristiansand. I Agder lagmannsretts dom i 2002 ble Viggo Kristiansen dømt for voldtekten og drapet på Paulsen og Sørstrønen. Jan Helge Andersen ble dømt for voldtekten og drapet på Sørstrønen.

Viggo Kristiansen har aldri erkjent noe forhold.

Årsaken til pågripelsen av Jan Helge Andersen var at det var funnet DNA fra han på åstedet. I forbindelse med pågripelsen ble han rådet til av politiet å fortelle hvem andre som hadde vært med og forklart fordelene med det. Han sa da at Viggo Kristiansen var den som hadde vært med.

Viggo Kristiansen ble også pågrepet.

Det var ikke noe bevis mot Viggo Kristiansen bortsett fra at Jan Helge Andersen involverte ham i handlingene. Han benyttet anledningen til å tone ned sin egen rolle, avskrive seg fra overgrepene og hevdet at han kun hadde drept Sørstrønen etter å ha blitt truet med kniv til å gjøre det av Viggo Kristiansen.

Det fremgår av tidsnære presseoppslag at politiet og Jan Helge Andersen sin forsvarer lekket innholdet i forklaringene til media. Det er uforståelig at det kunne skje da de begge pågrepne satt i isolasjon. Men allmennheten fikk vite at Viggo Kristiansen var lederen av de to, at han var den som hadde tatt initiativ til handlingen, det var han som hadde presset Andersen til å være med. Andersen påstod at han ikke engang hadde ereksjon på åstedet. Viggo Kristiansen hadde til og med hindret Andersen til å melde seg til politiet.

(6)

Det var fortsatt ikke bevis som ledet mot Viggo Kristiansen og da lanserte politiet i pressen og til forhørsretten at det var funnet DNA fra sæd «*som knyttet Viggo Kristiansen til åsted og handling*».

Viggo Kristiansen sin forsvarer ble orientert om «*funnene*» og det ble arrangert avhør av Viggo Kristiansen. Viggo Kristiansen som aldri hadde vært på åstedet forstod at politiet bløffet, og nektet avhør og har aldri villet gå til avhør igjen etter det.

Viggo Kristiansen hadde rett. Det er erkjent fra Statsadvokaten i Agder at det ikke eksisterte slik DNA. Det betyr at Viggo Kristiansen, hans forsvarer, media og allmennheten og domstolene ble ført bak lyset av politiet.

Dette er åpenbart et alvorlig straffbart forhold, men er henlagt av Spesialenheten og Riksadvokaten som foreldet.

(7)

Det har lenge vært svært uklart hva som ledet til pågripelsen av Viggo Kristiansen. Han ble pågrepet sammen med Jan Helge Andersen som det var funnet DNA fra. Det var umulig å finne en rasjonell begrunnelse i sakens dokumenter.

Nylig kom boka til tidligere overbetjent i Kripos, Asbjørn Hansen. Der kommer det frem at kort tid etter jentene var funnet drept, og før det var funnet DNA fra Jan Helge Andersen, så ville politiet i Kristiansand ville pågripe «to gutter» som ofte var i Baneheia. Asbjørn Hansen forteller i boka at han og andre fra Kripos frarådet dette fordi det ikke fantes bevis.

Da forstår en hvorfor pågripelsen av begge skjedde, til tross for at det bare var DNA bare fra den ene. Politiet mente det var de to. Da viser det hvor uheldig samtalen var med Jan Helge Andersen like etter pågripelsen. Rådene om å ta med en gjerningsmann kom før han var avhørt.

Dette er kritisert i en rapport av den fremste avhørseksperten i verden, professor Gisli Gudjonsson fra London. Han uttaler at ingen i dag kan vite hva Jan Helge Andersen ville forklart uten denne samtalen, at hans forklaring ble «*forurenset*».

(8)

Begge jentene ble drept med et meget spesielt knivstikk i halsen. Begge jentene var drept på samme måte.

Forut for pågripelsen ble det utført en gjerningsmannsprofil i regi av Kripos. Her var det representert politibetjenter, psykolog og rettsmedisinere, som på bakgrunn av åstedsfunn og etterforskning satte opp en gjerningsmannsprofil.

Det ble kjent og det var reportasjer i VG om profilen som skulle avdekkes.

Det var mange forhold ved gjerningsmannsprofilen som ikke stemmer, men gjerningsmannsprofilen konkluderte med at det er en gjerningsmann, dette fordi måten jentene ble drept på, er spesiell. Drapsmåten er så spesiell at den ikke kan kopieres av andre.

Forsvarerne var imidlertid ikke kjent med denne rapporten. Dette fordi den ble fjernet fra sakens dokumenter og ble ikke omtalt verken i tingretten eller lagmannsretten.

Det var psykolog Atle Austad som opplyste advokat Sigurd J. Klomsæt om rapporten. Psykolog Austad fikk vite fra psykolog Brit Røisli om rapporten og at denne var fjernet fra sakens dokumenter. Etter lang kamp fikk Sigurd J. Klomsæt den utlevert fra Kripos i 2010. Kripos ville først ikke ville innrømme at den eksisterte.

Etter dette har det, i strid med alle avisartikler fra den tidsnære periode vært hevdet at det bare var et prøveprosjekt. Men det er i strid med tidligere politimester i Kripos, Knut Holens uttalelser, som sier den dag i dag at det var et ordinært prosjekt.

I ettertid har profilen vært lagt frem for den fremste eksperten fra FBI på gjerningsmannsprofiler og når det gjelder knivstikkene er han enig: Det kan ikke kopieres av andre, det er samme gjerningsmann som har drept begge jentene.

(9)

Som vist overfor var det diktet opp DNA som holdt Viggo Kristiansen fengslet og som fikk forhørsretten til å godta politiets begjæringer. I tillegg skapte opplysningene i media om DNA en slik visshet i allmennheten om at Viggo var skyldig, at det ble uopprettelig.

Da saken stod for byretten var ingeniør Bente Mevåg fra RMI til stede og leverte DNA-bevis til retten. Hun kunne vise til at det var DNA fra Jan Helge Andersen på åstedet. I tillegg var det funnet DNA fra en person til. Det var en allel som stemmer med 54,6 % av landets mannlige befolkning.

Ingeniør Bente Mevåg fra RMI hadde ikke selv analysert funnene men måtte støtte seg til funn og analyser gjort av ansatte ved Institutt Compostella i Spania. Mevåg opplyste til retten at det var sikkert funn.

Kristiansand byrett og senere Agder lagmannsrett valgte å følge ingeniør Bente Mevåg i det funnet av DNA viste at det var et individ til på åstedet. Dette siden Jan Helge Andersen ikke var en del av de 0,54% av den norske mannlige befolkning, men Viggo var en av den...

Dette gjorde det «*sikkert*» at det hadde vært to til stede og det stemte med Jan Helge Andersen sin forklaring.

Viggo Kristiansen ble dømt på bakgrunn av DNA som passet til 54,6 % av Norges mannlige befolkning.

(10)

I 2010 ble det etter initiativ fra Sigurd J. Klomsæt gjennomført en ny gjennomgang av DNA resultatene fra 2000 / 2002.

Det var DNA-ekspertene Ragne Farmen fra Gena AS i Stavanger og Chris Hadkiss og Susan Pope fra Forensic Science Service i London som analyserte funnene. De konkluderte med at DNA som tilhørte 54,6 % av landets mannlige befolkning og som ingeniør Bente Mevåg fra RMI hadde uttalt var «*sikkert*» sannsynligvis var en forurensning siden den ikke dukket opp på nytt.

Av ny DNA viste det seg at Jan Helge Andersens sæd ble funnet i den jenta som han hadde sagt Viggo hadde voldtatt. Dette var også i strid med hans forklaring om at han ikke engang hadde hatt ereksjon men sittet med ryggen til mens Viggo Kristiansen gjennomførte overgrepene.

Disse nye omstendighetene, som snur opp ned på Jan Helge Andersens rettslige forklaring, mener Gjenopptakelseskommissjonen ikke hadde betydning.

(11)

Resultatet av ny DNA fra 2010 viste også den allel som gjorde at man kunne si det var to på åstedet, DNA som samsvarte med 54,6 % av landets mannlige befolkning dukket ikke opp igjen ved ny analyse.

Dette har fått to eksperter fra daværende FSS (Forensic Science Service) og Ragne Farmen fra Gena AS i Stavanger til alle tre å legge til grunn at det er sannsynlig at den DNA som gjorde at lagmannsretten og tingretten kunne finne bevist det var to på åstedet, etter all sannsynlighet var en forurensning og ikke et DNA resultat.

Bente Mevåg fra RMI / FHI forklarte både i byretten og i lagmannsretten at dette beviset hadde vært «sikkert». Det hevder ekspertene fra Compostella i Spania at de aldri har gitt uttrykk for.

Dette har heller ikke betydd noe for Gjenopptakelseskommissjonen i det kommisjonen kun har konkludert med at «*det er uenighet,*»

De britiske eksperter forklarer også at man i England aldri ville hatt lov til å bruke så lave DNA – verdier og levere dem til en domstol. Det følger av regelverket der.

Dette har heller ikke betydd noe for Gjenopptakelseskommissjonen.

(12)

Viggo Kristiansens mobiltelefon var på tidspunktet for overgrepene og drapene i Baneheia koblet opp mot basestasjon Eg_A på Eg. Det er like ved Viggo Kristiansens bopel sammen med foreldrene. En skulle da anta at man la til grunn at han var hjemme, som hans mor hadde sagt.

Men nei.

Det var Viggo Kristiansens forsvarer som ba om at det ble foretatt Tele-data undersøkelser. Utskrift fra Telenor viser bruken av Kristiansens mobiltelefon i det aktuelle tidsrom. Kristiansen mottok SMS kl 18.55 og sendte SMS kl 18.57. Han mottok SMS kl 19.24 og sendt melding kl 19.37 og ringte kl 20.19.

Under rettsbehandlingene i 2001 og 2002 var det sterk tvil om hvorvidt basestasjonen hadde dekning på åstedet. Teleoperatøren, Telenor Mobil, hevdet at det ikke var mulig å oppnå kontakt med denne basestasjonen fra området ved åstedet, om man så slo av samtlige andre basestasjoner i Kristiansand. Det oppsto en ørliten tvil om dette fordi det kun var snakk om SMS-meldinger og ikke ordinære telefonsamtaler. SMS-meldinger krever ikke så god dekning som samtaler.

Senere ble Teleplan innhentet som sakkyndige. De fikk et annet mandat en Telenor i det de skulle svare på om man kunne utelukke kontakt mellom område nær åsted og EG_A. Det gjaldt SMS siden man la til grunn at hendelsene skjedde før telefonsamtalen kl 20.19.

Teleplan bygget sine analyser på metrologiske og atmosfæriske forhold og nye matematiske utregninger som gjorde at dekningsområdet fra EG_A ble flyttet mye nærmere Banehei-åstedet enn tidligere.

Den forvirring som dette må ha ledet til i retten gjorde at man i dag står overfor en gedigen saksbehandlingsfeil.

Dagbladets reportasje etter lagrettens kjennelse samme dag viser hvordan tonen omkring mobiltelefonbeviset var:

”Førstelagmannen la sterke føringer for lagrettens bevisvurdering i sin rettsbelæring. Mens forsvarer Tore H. Pettersen omtalte de spanske DNA-bevisene som et resultat av metoder «på forskningsstadiet», erklærte førstelagmannen at det dreide seg om «viten-skapelig avanserte undersøkelser». Heller ikke det såkalte mobilbeviset gjorde inntrykk på lagmannen. Han henviste til en teoretisk utregning som kunne gitt Kristiansens mobiltelefon dekning på åstedet.”

Lagmannen forutsatte at juryen forsto den teoretiske utregningen.

Men tenk på setningen som lagmannen uttalte etter sin forståelse:

«Han henviste til en teoretisk utregning som kunne gitt Kristiansens mobiltelefon dekning på åstedet.»

Dette er feil. I rapporten fra Teleplan stod det motsatte. Det var ikke sannsynlig at telefonen hadde vært på åstedet. Dette er senere i en mail presisert fra Teleplan i mars 2014.

Her viser det at lagretten ble forledet av lagmannen til å tro at telefonen kunne vært på åstedet.

Statsadvokaten har vist til at Teleplan konkluderte med at det ikke var mulig å gjenskape forholdene i Baneheia drapskvelden. Dette er i strid med Telenor, som hevder de har gjort det. De konkluderer med at telefonen ikke ville fungert på åstedet. Men hvilke forklaring er at man ikke har klart å gjenskape? Det er ikke det som er avgjørende, kan med det materialet som i dag eksisterer si at det er sannsynlig at mobilen har vært på åstedet? Det kan man ikke. Verken Teleplan eller Telenor legger det til grunn. Hva er da sannsynligheten for at en gjenskaping av forholdene – hvis det hadde vært mulig – ville medført at telefonen kunne ha vært der? Den er lik null.

Det hele er så enkelt at en mobiltelefon kobler seg opp mot den nærmeste basestasjon. Eg_A dekket ikke Baneheia. Eg_A dekket hjemmet til Viggo Kristiansen. Da viser mobilutlistningen at han var hjemme.

Det er fra vår side vist til at det er usannsynlig at mobiltelefonen har vært på åstedet og lagmannen i rettsbelæringen forklarte uriktig, noe som alt materiale dokumenterer.

Denne anførsel har Gjenopptakelseskommissjonen ikke drøftet i vedtaket av 11.12.2013 selv om det har vært anført.

(13)

Under rettssakene så ble telefonbeviset kun holdt opp mot SMS og ikke telefonsamtale som er registrert. Dette fordi rettens medlemmer, både i byretten og i lagmannsretten, ble forledet til å tro at dødstidspunktet var mye tidligere enn det man i dag kan si det er.

Ny gjennomgang av bevisene i saken viser at politiet og påtalemyndigheten har behandlet bevisene på en veldig spesiell måte. Vitner som har sett konkrete ting i forhold til selve drapssituasjonen på åstedet, eller hørt lyder fra åstedet, eller observasjoner derfra er ikke ført for retten. Det er fordi de flytter drapshandlingene til et senere tidspunkt som kan være forenlig med telefonsamtalen kl. 20.19. Telefonsamtalen ville gitt Viggo Kristiansen alibi. Det er sannsynlig at det er motivert av at det måtte fjernes.

Noe annen grunn til at disse vitnene ikke var en del av aktors bevisoppgave er vanskelig å forstå.

For eksempel viser vitnene at Trygg Martinsen plasserer observasjon av jentene på badeplassen mellom kl 1900 til kl 1930. Det er ingen andre som kan samsvare med denne observasjonen. Han ble ikke ført som vitne.

Pilot Leif Hegner som da fløy for SAS, jogget i Baneheia. Mellom kl 1940 og 1945 ser han en mann og to jenter som kan stemme med ofrene. De ble observert gående nordover på stien fra badeplassen i 3. Stampe.

Han fortalte også at han traff noen psykisk utviklingshemmede. Det er et følge fra Samfundets skole som gikk i Baneheia. De har sagt de traff en jogger. Det stemmer med piloten Hegner. De var på sin faste tur i Baneheia og loggførte at turen varte mellom kl. 19.30 og kl. 20.04. De anslår at de passerte den store steinen ved 3. Stampe kl. 19.40- kl.19.42.

Nora Bentsen som var venninne av avdøde Lena Sløgedal Paulsen har sagt at de badet på samme sted tidligere og at de valgte den veien hjem, hvor observasjonene ble gjort.

Det er en annen vei enn den som er lagt til grunn i dommene og som Jan Helge Andersen forklarte under en rekonstruksjon.

Vitnet Bjørn Ove Hansen er på joggetur og passerer åstedet kl 2005 og hører da to skrik. Han ble heller ikke innkalt til retten som vitne.

Vidar Andersen passerte åstedet kl 2000 og hunden hans begynte å oppføre seg rart og knyttet interessen mot der åstedet er. Han forteller at hundene oppførte seg som om det var vilt der. I ettertid har han forstått at hunden må ha hørt eller luktet noe

som han ikke oppfattet. Hundeeieren påpeker at slik er jo dyr - de har helt andre sanser enn oss mennesker.

Vitnet Steinar Hansen opplyser at han mellom kl 20.15- kl 20.30 gikk inn på grusveien som starter i Konsul Kristiansens vei. Ved et nærmere angitt punkt, nedtegnet som punkt nr. 1 i kartskisse vedlagt avhøret, hørte han raslelyder fra sin høyre side. Lydene var så kraftig at han trodde det var et større dyr. Det er samsvarende med åstedet.

Han gikk ruten sammen med en politibetjent og fastslo at da han hørte raslelyder fra åstedet var kl 20.20 som er nøyaktig på det tidspunkt Viggo Kristiansen har telefonsamtalen.

Ingen av disse vitner ble ført i retten.

Det er oppsiktsvekkende fordi man ville anta at enhver aktor ville ønske å vise lagretten at man hadde kontroll på bevisene helt inn til åstedet. Men ikke i dette tilfellet.

Dette synes ikke Gjenopptakelseskommisjonen å ha forstått betydningen av.

(14)

Det kan være en årsak til at vitnene ikke ble ført. Det er at politiet prøvde å tone ned telefonbruken så mye at eksperter fra Teleplan ble innhentet i håp om å fjerne mobiltelefonen fra saken. Da er det betimelig å flytte dødstidspunktet. Det er slik norsk politi har fått domfellelser i mange andre saker, der de ikke skulle hatt det.

Hele grunnlaget for at Per Kristian Liland ble dømt for Øksemordene i Fredrikstad var at tidspunktet for drapene var satt til den 22. desember. Per Liland hadde alibi både den 23. og 24. desember (han satt i «fyllearest»), og ikke kunne ha vært drapsmannen hvis drapene ikke var begått den 22. Da Per Liland ble dømt ble det ført flere vitner som mente å ha sett de to drepte etter den 22. desember. Retten valgte å se bort fra disse forklaringene. Sten og Vibeke Ekroth hadde i ettertid avhørt flere vitner som også hevdet det samme. I tillegg ble det ved gjenopptakelsen fremført ytterligere vitner som kunne bekrefte at de avdøde var i live etter den 22. desember.

Det var nå kommet fram at politibetjentene Hageløkken og Restad, som undersøkte drapsstedet, hadde funnet en matrekvisisjon i Larsens baklomme. Rekvisisjonen var utstedt av Fredrikstad kommune, sosialkontoret, og var pålydende kr. 65,-. Rapporten opplyser at rekvisisjonen hadde nr. 121013, og at den var datert 23. desember 1969. Denne viktige opplysningen hadde påtalemyndigheten unn-

latt å legge frem i retten. Denne opplysningen alene hadde vært nok til å frikjenne Per Liland i første instans.

I saken hvor Fritz Moen ble anklaget for drap på Sigrid Heggheim var det opprinnelig antatte drapstidspunktet av påtalemyndigheten forskjøvet nesten et døgn fram i tid (18-24 timer), til et tidspunkt da Fritz Moen ikke hadde alibi, på tross av at ingen hadde observert offeret etter det opprinnelig antatte dødstidspunktet, da tiltalte hadde alibi.

I Birgitte saken hevdet politiet, ifølge en artikkel i VG den 15.8.1995 at drapet som følge av rettsmedisinske eksperter i rapport var skjedd rundt 0030 den 6. mai 1995. Det passet om Birgitte var passasjer i bil fra Kopervik sentrum til åstedet. Dette tidspunkt ble uten begrunnelse endret til etter kl. 01.00 da de utviklet mistanken mot fetteren som ville medføre lenger tid ettersom han og Birgitte, eventuelt måtte ha gått til åstedet.

Da forsvant den rettsmedisinske rapport fra dokumentene som var omtalt i VG 15.8.1995 og i retten påstod politiet at VG-journalisten måtte ha diktet det opp. Men vi ga oss ikke og til slutt dukket også bekreftelsen opp for at rapporten var skrevet som satte dødstidspunktet til kl. 0030.

Når en deretter skal se på hvorfor «de få» vitnene ikke ble hørt, så er det fordi de har en fellesnevner: De stadfester alibiet til Viggo Kristiansen, han kan ikke ha vært til stede i Baneheia fordi han har sendt og mottatt meldinger på SMS, men ikke bare det, gjennomført en telefonsamtale.

At folk hadde hørt og sett bevegelse rundt åstedet ville vært selvsagt i påtalemyndighetens bevisoppgave, hvis de ikke ville skjule noe.

Denne omstendighet ser ikke Gjenopptakelseskommissjonen, og heller ikke hvilken betydning det kan ha for skyldspørsmålet.

(15)

I tillegg til det ovenstående er det åpenbart at Jan Helge Andersen forklarer seg uriktig i det som kan kontrolleres opp mot, f.eks obduksjonsrapporten. Han forklarer at Viggo Kristiansen holder kniven på samme måte som han da han dreper den ene jenta ved å snitte henne i halspulsåren. Men i avhør forteller han at det er han som har lært den spesielle drapsmetoden, hvor effektiv den er, hvem som bruker den til vanlig og hvor den er brukt. Men han opplyser at aldri har diskutert det med Viggo Kristiansen.

«Knivavhøret» med Jan Helge Andersen ble aldri brukt i retten.

Etter å beskrive hvordan Viggo Kristiansen brukte kniven mot halsen på jenta beskriver han at han stakk jenta i brystregionen med kniven og beskriver at det ble betydelige blødninger og hvordan disse så ut.

I obduksjonsrapporten er det påpekt at knivstikket i brystet må ha blitt påført offret etter dødsfallet fordi det ikke var blødninger.

Det er ikke mulig å finne noen av disse momentene i referater eller i dommene.

Ingen av disse ting har Gjenopptakelseskommissjonen drøftet, til tross for at det er påberopt.

(16)

Det er her grunn til å minne om temaet i saken, slik det er skissert i den siste omgjøringsbegjæring / gjenopptakelsesbegjæring.

Her viser jeg til at heller ikke Statsadvokaten har bestridt noe av det som der er anført, eller kommet med korreksjoner eller noe mot. Statsadvokaten er fraværende med anførsler, bortsett fra å si at «*dette er anført før*».

Men han protesterer ikke på anførslene.

Derfor kan Justisdepartementet trygt legge til grunn det anførte om hva skyldspørsmålet den gang ble avgjort på bakgrunn av:

- 1) Jan Helge Andersen sin forklaring
- 2) At det var DNA som samsvarer med 54,6 % av landets mannlige befolkning - og Viggo Kristiansen som ble funnet på åstedet og det viste sikkert at det var to der
- 3) Det var bevist at telefonen kunne vært på åstedet selv om den var koblet opp mot EG_A basestasjon – som også dekker hans hjem.
- 4) Det var ingen omstendigheter som talte mot domfellelse i bevismaterialet, den gang.

Pkt 2, 3 og 4 er nå endret. Spørsmålet er om det er sannsynlig at lagretten vil ha svart det samme om lagretten hadde fått seg forelagt følgende:

- 1) ...at Jan Helge Andersen ikke kan ha snakket sant da det viste seg at han minst må ha deltatt i de seksuelle overgrep der hans sæd er funnet på den jenta han hevder Viggo Kristiansen voldtok.
- 2) ...at det at hans sæd er funnet er uforenlig med at han satt på en stein med ryggen til da Viggo begikk overgrep.

- 3) ...at det at hans sæd er funnet viser at han i det minste må ha hatt ereksjon som han opplyste han ikke hadde, under handlingene.
- 4) ...at ny DNA gir grunn til å tvile på den teknikk som den gang ble brukt, når det gjelder analyse og påvisning av DNA
- 5) ...at det som var sikkert, ifølge dommen, at DNA tilhørende 54,6 % av landets mannlige befolkning – og Viggo Kristiansen, eksisterte på åstedet, har vist seg ikke å være sikkert! Her har tre DNA-sakkyndige nå sagt at de tror det er en forurensning.
- 6) ...at man nå vet at de spanske DNA-ekspertene som ga senioringeniør Bente Mevåg opplysningene hun fremførte i Kristiansand byrett og Agder lagmannsrett, ikke er enige i at det var «*sikkert*».
- 7) ...at man i dag vet at de britiske DNA-ekspertene hevder at man i Storbritannia ikke har lov til å rapportere til domstolene så små verdier av DNA som det senior Bente Mevåg gjorde i Kristiansand byrett og til Agder lagmannsrett.
- 8) ...at dette viser at man ikke kunne stole på DNA-resultatene som ble fremlagt i Kristiansand byrett og i Agder lagmannsrett.
- 9) ...at man i dag vet at opplysningene politiinspektør Arne Pedersen ga til Kristiansand forhørsrett og Agder lagmannsrett under fengslingene høsten 2000 om at det i saken var DNA fra sæd som knyttet Viggo Kristiansen til åsted og handling, var en bløff og dette påvirket utfallet da ingen stilte spørsmål med opplysningene.
- 10)...at det som politiinspektør Arne Pedersen prosederte overfor media i aviser, om at det var DNA fra sæd som knyttet Viggo Kristiansen til åsted og handling, viser seg å være en bløff?
- 11)...at man i dag vet at politiinspektør Arne Pedersen forsøkte å presse Viggo Kristiansen til å tilstå ved å kontakte forsvareren og hevde det var funnet DNA fra hans sæd som knyttet ham til åsted og handling.
- 12)...at politiinspektør Arne Pedersen begjærte avhør av Viggo Kristiansen for å presse han til å tilstå ved å få polititjenestemenn til å lyve at man hadde funnet DNA fra sæd som knyttet han til åsted og handling.
- 13)...at eksperter fra Kripos som var kriminalteknikere og obdusenter og psykologer allerede før pågripelsen hevdet i en rapport at det var en gjerningsmann, fordi jentene var drept på samme måte med en kniv, med en metode som ikke lot seg kopiere.

- 14) ...at man i dag vet at politiet fjernet denne rapporten og holdt den borte fra forsvarerne og fra dommerne og lagrettens medlemmer slik at de var uvidende om dette.
- 15) ...at man i dag vet at Teleplan-ekspertene i realiteten var enige med Teleplans eksperter om at det var usannsynlig at Viggo Kristiansens telefon hadde vært på åstedet så lenge at den var koblet til EG_A basestasjon, men at de ikke kunne opplyse om det fordi det ikke var en del av mandatet. En mobiltelefon kobler seg opp til nærmeste basestasjon. Nærmeste basestasjon var ikke EG_A som telefonen var koblet opp mot.
- 16) ...at man i dag vet at lagmannen i Agder lagmannsrett i sin rettsbelæring la det uriktige til grunn, at det var bevist at Viggo Kristiansen kunne bruke mobiltelefonen på åstedet.
- 17) ...at man i dag vet at politiet og statsadvokaten holdt borte fra bevisoppgaven 6-7 vitner som viste at dødstidspunktet var mye senere og ikke samsvarte med det Jan Helge Andersen viste under rekonstruksjonen og at dette ikke synes å ha vært oppdaget av forsvarer.
- 18) ...at man i dag vet at dødstidspunktet aktor opererte med i retten, og retten la til grunn, ikke kan være den riktig. Det alternative tidspunkt viser at Viggo Kristiansen må ha snakket i telefonen mens aktiviteten pågikk på åstedet. Det er alle enige i er umulig. Man førte ikke opp de 6-7 vitnene da det kunne styrke Viggo Kristiansens alibi.
- 19) I dag vet en at når bevisoppgaven ikke inneholdt alle vitnene så fjernet det også beviset for observasjonen om at to jenter var sett med *en mann*. Som kunne være samsvarende med at en person gjennomførte handlingen alene.
- 20) ...at man i dag vet at Jan Helge Andersen forklarte seg uriktig under rekonstruksjonen, om der han hevdet «*de*» traff jentene.
- 21) ...at man i dag vet at Teleplans ekspert sier at det er usannsynlig at Viggo Kristiansens telefon var på åstedet på de tidspunkt det ble sendt SMS og telefonert. Førstelagmannen la til grunn at det var mulig.
- 22) ...at avhøret der Jan Helge Andersen forklarer hvordan han brukte kniven da han drepte, og hvorfor, ikke ble brukt i Kristiansand byrett og heller ikke foran lagretten da han ikke ble konfrontert og det heller ikke ble referert for retten.

- 23) ...at det også gjaldt da Jan Helge Andersen i avhør forklarte til politiet at den spesielle måten han drepte på hadde han lært i et fjernsynsprogram og at han aldri hadde diskutert med Viggo Kristiansen.
- 24) ...at man i dag vet at den fremste ekspert på vitnepsykologi i verden, professor Gisli Gudjonsson, etter å ha gjennomgått deler av saken, advarer mot å stole på Jan Helge Andersen når han peker ut Viggo Kristiansen som medskyldig.
- 25) ...at man i dag vet at verken byretten eller lagmannsretten fikk vite om i retten at Jan Helge Andersens psyke, som blir beskrevet etter tester, som å fungere samsvarende med setningen: *«Høy OH skåre er forbundet med det siste, og man antar at trivielle provokasjoner fra tid til annen kan utløse dramatiske eller voldsomme aggressive handlinger. O-H skalaene har vist evne til å identifisere innsatte i fengsel som har hatt uventede og tilsynelatende uprovserte voldelige overgrep.»*

Gjenopptakelseskommisjonen ser ikke på dette som nye omstendigheter som skulle lede til gjenopptakelse enten etter strp. § 391 nr 3 eller § 392.

Jeg vil hevde at dette er i strid med loven.

Gjenopptakelseskommisjonen kommer til resultatet ved å drøfte de enkelte momenter fragmentarisk uten å konkludere.

Når det gjelder DNA så vises det til at kommisjonen har vurdert det i 2010 og konstatert uenighet mellom ekspertene fra Gena AS, FSS i London på den ene side og ingeniør ved RMI/FHI Bente Mevåg på den annen side. Dette uten å konkludere.

Kommisjonen ser også isolert på at gjerningsmannsprofilen var borte ved å hevde at det ikke, i strid med det anførte fra psykolog Austad, er noe som tilsier at det var tilsiktet at rapporten var borte.

Når det gjelder Jan Helge Andersens uriktige forklaringer så har ikke kommisjonen engang ønsket å konfrontere ham på det etter de siste fire år. Derfor er han anmeldt.

En antar at de 25 punkt, avsløringen av at man ikke anvender den type DNA for retten i Europa og de nye opplysninger om mobiltelefonsamtalen, sammenholdt med Telenors sin analyse og de manglende bevis mot Viggo Kristiansen som er eksisterende i dag, samt DNA analysene som viser at Jan Helge sin sæd er funnet i den jenta hen hevder Viggo begikk overgrep mot, til tross for at han selv i avhør sier han ikke engang hadde ereksjon, ville medført at man innså at Viggo Kristiansen hadde rett til en ny behandling både etter strpl. § 391 nr 3 og § 392.

(17)

Kommisjonen har opplyst at den ikke vil konkludere når det gjelder DNA til tross for den belyser at Jan Helge Andersen har gitt lagretten et feil faktum med sin forklaring. Den vil heller ikke konkludere selv om man ved ordlyden i byretts dommen og lagmannsrettens dommen ser at DNA som tilhører 54,6% av landets befolkning. Dett til tross for dommens ordlyd om at det har vært ledende for premisene.

Kommisjonen har heller ikke sett mønsteret ved at gjerningsmannsprofilen ble fjernet så mistet forsvarer muligheten til å argumentere for en gjerningsmann.

Kommisjonen ser heller ikke mønsteret i at alle de bevis man kan stille spørsmål med, er de bevis man brukte for å plassere Viggo Kristiansen på åsted og i handling – slik Jan Helge Andersen har sagt.

Kommisjonen klarer heller ikke å se at det samme mønster er blitt brukt i denne sak som i andre saker, der alibi kommer i veien for «*det riktige resultat*». Det er grunn til å legge til grunn at norsk politi i slike henseender har valgt å endre dødstidspunkt for å få «*det riktige resultat*.» I denne saken er det gjort ved at man fjerner vitner fra bevisoppgaven som har sett, hørt og følt hendingene fra åstedet så sent som til 2030 og som også har sett en person og to jenter sammen. Det er da uriktig å unnlate å drøfte dette og bare vise til at det er påberopt noen nye vitner uten å beskrive sammenhengen.

(18)

Kommisjon uttalte i første vedtak i denne saken at det «*bare var Sigurd Klomsæt som mente det var en gjerningsmann*» og at «*Jan Helge Andersen var troverdig*.»

Dette er standpunkt den ikke synes å ha gått i fra til tross for fire vedtak og nye opplysninger. Derfor ble den begjært inhabil.

I brev av 29.08.2013 skriver kommisjonen at en vil vurdere habiliteten til kommisjonen når den avgjør saken. På telefon til meg ble det opplyst at det var mest hensiktsmessig fordi man da kunne klage over det i en klageomgang.

Dette betyr at det er ikke noen reell saksbehandling når det gjelder habilitets innsigelser som man for eks har i domstolen.

Det fremgår av domstolens § 112 at en slik innsigelse skal avgjøres med en gang. Det er jo meningsløst at en kommisjon f. eks skal arbeide med en sak i et halv år og så ta stilling til om den er inhabil....

En annen betenkelig grunn er at man da hevdet man kan kunne klage sammen med avgjørelsen. Det gir jo en ny innsigelse i det man før man har behandlet saken, så har man bestemt seg for konklusjonen.

Da saken ble behandlet i vedtak av 11.12.2013 så unnlot Kommisjonen å ta stilling til betydningen av å ha kalt Jan Helge Andersen troverdig. Heller ikke er det hold i at man kan klage samtidig med avgjørelsen, i det det ikke er noen ordinær klageadgang. Man er henvist til søksmål om gyldigheten av vedtaket, noe som nå blir gjort.

Det vises til at man har unnlatt å behandle ikke mindre en fire anførsler i saken.

(19)

Det vises til at Gjenopptakelseskommisjonen synes å ha avgjort sakene første gang da de skrev at det *«bare var Sigurd Klomsæt som mente det var en gjerningsmann»* og at *«Jan Helge Andersen var troverdig.»*

Siden det leter de etter argumentasjon for å bortforklare nye bevis og de de hopper over våre anførsler.

Når det ikke finnes noe kontrollorgan eller klageinstans over en slik kommisjon da det er det et rettssikkerhetsproblem som er så alvorlig at det må endres. Kommisjonen i dag viser med sin statistikk at den ikke gjenåpner saker med mindre politiet og statsadvokaten er enig. Slik kan man ikke ha det.

(20)

Så er spørsmålet om dette er kommet rekende på en fjøl eller hva som har vært Kommisjons bidrag til å avdekke dette faktum.

Her fremgår det at selve lovgrunnlaget for Kommisjonens arbeide er en illusjon i det loven ikke følges overhode:

Det vises til straffeprosesslovens § 397 hvor det heter at *«Kommisjonen har plikt til å veilede den som begjærer gjenåpning, slik at han eller hun kan vareta sitt tarv best mulig. Kommisjonen skal av eget tiltak vurdere om siktede har behov for veiledning»*.

Her har Kommisjonen sittet på de samme dokumenter som forsvarerne har hatt, de har ikke løftet en finger for å få opplyst saken, langt mindre vist evne til å forstå den.

I Ot.prp 2000 – 2001 nr 70 side 74 heter det :

«Hvor langt kommisjonen skal gå i å veilede siktede, beror på en konkret vurdering, der det tas hensyn til blant annet hvor alvorlig saken er og om siktede har bistand av en advokat. Kommisjonen skal av eget tiltak vurdere om siktede har behov for veiledning.»

Så vidt meg bekjent har ikke Kommisjonen ved en eneste anledning kontaktet Viggo Kristiansen i saken til tross for at saken er svært alvorlig og Kristiansen ikke under noen omstendighet kunne fremme sin sak alene da han ikke engang har innsynsrett i egne i dokumenter.

Etter strpl. § 398 fremgår det at *«Kommisjonen skal av eget tiltak sørge for at saken er så godt opplyst som mulig før den avgjør om begjæringen skal tas til følge. Avgjørelsen skal forberedes og avgjøres uten ugrunnet opphold»*

Spørsmålet er om kommisjonen har oppfylt lovens § 398 når den har hatt plikt til å opplyse saken og ikke har fått med seg, f.eks. mobiltelefonbeviset og tidspunkt for aktivitet på åstedet. Her minner jeg om at det i forarbeidene, Ot.prp 2000 – 2001 nr 70 side 74 fremgår at *«plikten til å opplyse saken favner atskillig videre enn den plikten som påhviler domstolene etter § 294. Den mest vesentlige forskjellen er at kommisjonen skal ta initiativ og gå aktivt til verks for å belyse sakens faktiske og rettslige sider.»*

Det er vanskelig å se at det har vært tatt noen initiativ eller at Kommisjonen på noe tidspunkt har gått aktivt til verks for å belyse sakens faktiske og rettslige sider.

Jeg viser til at det eneste initiativ som en kan se kommisjonen har utøvd er å pålegge **undertegnede** å sende inn et sluttinnlegg i februar 2013.

Spørsmålet jeg stilte meg er med hvilken hjemmel man har gjort det, når en ser hen til kommisjonens plikter jfr strpl. § 397 og §398.

Videre heter det i samme proposisjon:

«Siden kommisjonen har plikt til å gi den siktede rettledning og til selv å aktivt opplyse saken så godt som mulig før den avgjøres, vil det i de fleste sakene ikke være behov for at siktede får rettshjelp».

Hvor ville Viggo Kristiansen vært uten advokathjelp i dette tilfellet?

Jeg viser til strpl § 397 2. ledd hvor det fremgår at *«Kommisjonen kan oppnevne offentlig forsvarer for siktede når særlige grunner tilsier det».*

Her skal den samme vurderingen anvendes som fremgår av straffeprosesslovens § 100 2. ledd.

Det fremgår av Ot.prp 2000 – 2001 nr 70 side 74 at «I noen tilfeller kan imidlertid dette stille seg annerledes, for eksempel i mer kompliserte saker og der siktede i særlig grad har behov for hjelp til å vareta sitt tarv. Departementet foreslår derfor at kommisjonen skal kunne oppnevne offentlig forsvarer der særlige grunner taler for dette, jf annet ledd».

I dette tilfellet har ikke siktede fått noen hjelp av Kommisjonen. Videre er han ikke veiledet. Kommisjonen har ikke løftet en hånd for aktivt å undersøke det faktiske grunnlag. I stedet har Kommisjonen, ulovhjemlet, henvendt seg til undertegnede for sluttinnlegg. Det er forsvarer som har gjort den jobb som Kommisjonen skulle gjøre, det Kommisjonen har gjort er å ha avslått oppnevning – uten at det finnes klageadgang.

(21)

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker ble opprettet i 2004. Siden den gang har kommisjonen behandlet 1.675 begjæringer om gjenåpning, men bare 15 prosent av begjæringene er tatt til følge. Av de 197 sakene som er behandlet, har to av tre endt med frifinnelse, skriver VG tidligere i år.

Tidligere Kripo-etterforsker John Chr. Grøttum, som leder Norsk Forening for Etterforskning og Sikkerhet, mener for få saker blir behandlet av kommisjonen.

- I Norge oppklares ikke justismord av offentlige aktører, som politi eller påtalemyndighet: Justismord oppklares oftest av amatører og privatetterforskere, sier han til avisen.

Dette viser at loven ikke blir fulgt. Hadde loven blitt fulgt så var det Gjenopptakelseskommisjonen som også stod for de store sakene når de ble gjenåpnet. Loven om at det ikke er nødvendig en gang å bruke forsvarer fremstår som en bløff.

I kommisjonens årsrapport fastslår leder Helen Sæter at det er viktig for kommisjonen å bestrebe seg på å forvalte det samfunnsoppdrag den har fått ved å gå inn i hver enkelt sak med grundighet og åpent sinn for å undersøke om det er grunn til å prøve saken på nytt. Det kan være en festtale men er ingen realitet. Det er på den måte offentlige personer er med på å fastslå løgner.

(22)

Skal en konkludere så skal Gjenopptakelseskommisjonen vurderes ut fra dette:

I Baneheisaken startet det hele med Jan Helge Andersen sin beskyldning mot Viggo Kristiansen. I dag er det avdekket at politiet bløffet med DA for å holde ham i varetekt. Vi vet også at politiet fjerner gjerningsmannsprofilen for å hindre at det ble trodd at det bare var en på åstedet.

Kommisjonen har uttalt at det ikke har betydning.

Da saken stod for Kristiansand byrett ble DNA som samsvarer med 54,6 % av Norges mannlige befolkning lagt til grunn som sikkert for at det var to personer på åstedet som da stemte med Jan Helge Andersen sin forklaring.

Da ny undersøkelse blir gjort og det konkluderes med hos flertallet at denne DNA sannsynligvis var en forurensning og at DNA fra to da ikke har vært på åstedet, så er ikke det noe som får betydning for Gjenopptakelseskommissjonen.

Når ny DNA viser at Jan Helge Andersen er den eneste som har lagt igjen sæd i den jenta som han hevder Viggo Kristiansen har seksuelt misbrukt, så er heller ikke det noe Gjenopptakelseskommissjonen mener har betydning, selv om lagretten aldri fikk opplysningene i 2002.

Når det avdekkes at Jan Helge Andersen har gitt forklaring til politiet der han beskriver hvordan han holdt kniven, hvor han har lært å bruke den slik og hvordan snittet som drepte var og sier at han aldri har diskutert det med Viggo Kristiansen, så betyr ikke det noe for Gjenopptakelseskommissjonen. Dette til tross for at det er nytt da det aldri ble brukt under rettssakene i 2001 og 2002 og er en bekreftelse på det som står i gjerningsmannprofilen at det er en drapsmann.

Når Gregg McCrary fra FBI bekrefter at det bare kan være en gjerningsmann, noe som samsvarer med gjerningsmannsprofilen og knivavhøret, så betyr heller ikke det noe for Gjenopptakelseskommissjonen.

Når det blir bekreftet fra Teleplan at det ikke er sannsynlig at Viggo Kristiansen sin mobiltelefon var på åstedet der drapene skjedde og det påvises at lagmannen til lagretten opplyste det motsatte, at mobiltelefonen *var på åstedet*, som igjen viser at lagretten kan ha vært ført bak lyset, så betyr heller ikke det noe for Gjenopptakelseskommissjonen.

Når det påvises at seks – syv vitner har sett andre nær åstedet og også sett og hørt bevegelser på åstedet på et tidspunkt som kan samsvare med at Viggo Kristiansen satt i telefonen, så betyr heller ikke det noe for Gjenopptakelseskommissjonen.

Dette i en sak der et lagrettemedlem i intervju med NRK like etter lagrettebehandlingen opplyste i intervjuet at de hadde vært i tvil, så betyr heller ikke det noe for Gjenopptakelseskommissjonen.

Det viser at Kommisjonen, hvis det skal være en mulighet å få gjenåpne saker i Norge ut fra loven, så må den avskaffes snarest mulig – uten ugrunnet opphold. Det vil være bedre å argumentere overfor retten med ankeadgang.

Viggo Kristiansen er dømt til forvaring og kommer sannsynligvis aldri ut av fengselet som følge av ordningen med Kommisjon i Norge

(23)

Når dette er skrevet så er det selvsagt under forvisning at Justisdepartementet ikke er noen klageinstans som kan gjøre noe med realiteten i saken. Her er Gjenopptakelseskommissjonen prosessvarslet og ny sak forventes å komme opp til høsten.

ADVOKATSAMARBEIDET SJØDIN, MELING & CO

Arvid Sjødin
advokat